کۆلیژی زمان
بەشی کوردی
قۆناغی سێیەم
رستەسازی تیۆری

یاساکانی گوێزانەوە

یاسا تایبەتیەکان و یاسا گشتیەکان

د.رێژنە سیف الدین حسن

یریر-یریریر

Rezhna.hasan@su.edu.krd

یاساکانی گوێزانەوە:

یاساکانی گوێزانەوە لە ڕێزمانی بەرهەمهێنان و گوێزانەوەدا ئەوانەن کە ئاستی ژێرەوە لەگەڵ ئاستی سەرەوەی ڕستە بەیەکەوە گرێدەدەن، واتە ڕستە لە ئاستی ژێرەوە چەند کردەیەکی بەسەردا جێ بە جێ دەبێت پێش ئەوەی بچێتە ئاستی سەرەوە.

یاساکانی گوێزانەوە لە جۆری پیادەکردنیان لەسەر ڕستە و ئەو ئەرکەی دەیبینن جیاوازن ، بە شێوەیەکی گشتی بەسەر دوو جۆر دابەش دەبن:

أ- یاسا گشتیەکانی گوێزانەوە.

ب- یاسا تایبەتیەکانی گوێزانەوە.

أ- یاسا گشتیەکانی گوێزانەوە :

ئەو یاسایانەن لەسەر هەردوو رستەی بەرهەمهاتوو کاردەکات، دوو رستەی بەرهەمهاتوو لە لایەن یاساکانی گۆڕ بۆ لێکدانی رستە (رستەی لێکدراو) یان (رستەی ئاڵۆز).

یاسا گشتیەکان پیادە کردنیان لەسەر دوو رستە دەبێت ، لەکاتی لێکدانی دوو رستە یان بەرهەمهێنانی رستەی ئاڵۆز ،کە هەندێك جار ئەم رستانە لەناو خۆیان پاش و پێش ناکرێن.

-ئێمە چوین بۆ سەیران ، هەندێکمان یاریمان دەکرد، هەندێکمان ....

ناتوانین بڵێین:

-هەندێکمان یاریمان دەکرد، ئێمە چوین بۆ سەیران، هەندێکمان...

ب- یاسا تایبەتیەکانی گوێزانەوە:

ئەم یاسایانە لەسەر یەك رستە پیادەدەکرێن ، لە سنوری یەك زنجیرەی
زمانی کاردەکەن ، دەکرێن بە دوو بەش:

- یاسا بەخورتیەکانی گوێزانەوە.
- یاسا بە ئارەزووەکانی گوێزانەوە.

- **یاسا بە خورتیەکانی گوێزانەوە:** ئەو یاسایانەن کە پیادەکردنیان لەسەر رستە پێویستە ، ناکرێ رستە دەست بەرداری بێت ، بەبێ پیادەکردنیان رستە لە رۆنانی سەرەوە بەرهەم نایەت ، ئەم یاسایانە بە شێوەیەکی گشتی بریتین لە : (یاساکانی کات ، پاشکۆکان ، سنوری جیاکەرەوە ، راناوە لکاوەکان)

-**یاسا بە خورتیەکانی گوێزانەوەی کات:** ئەم یاسایانە تایبەتە بە دەست نیشانکردنی کاتی کاری رستەکە ، بە مانای نەبوونی کات نیە لە رۆنانی ژێرەوەی رستەکە، بەڵکو ریزبوونی کات لەگەڵ رەگ دیاریدەکات.

-ژنەکە قوماشەکەی بڕی.

(بر: رەگ ، ی : م.کات)

-**یاسا بە خورتیەکانی گوێزانەوەی پاشکۆکان:** ئەم یاسایە تایبەتە بە و پشگر و پێشگرانەی دەچنە سەر کار مەبەست مۆرفیمە بەندەکانی کارە ، بۆ دیاریکردنی جێگەیان لەگەڵ رەگی کار بەم شێوەیە:

بۆ نموونەمۆرفیمی (ەوە) شوێنەکەی دوای رەگی کارە .

- مۆرفیمی (هەڵ) لە پێش رەگ دێت.

-یاسا بە خورتیەکانی گوێزانەوەی سنوری جیاکەرەوەکان:

ئەم یاسایانە تایبەتە بە لێك جیاکردنەوەی سنوری وشەکان و دەست نیشانکردنی سنوریڕۆنانی هەریەکەیان .

- ئەوان /نانەکەیان /خوراد.

- یاسا بە خورتیەکانی گوێزانەوەی راناوی لکاو :

گوێزانەوەی راناوە لکاوەکان لە کاری رابرووی تێپەردا کاتێك بەرکار لە ڕۆنانی سەرەوەی رستەکەدا فۆرمێکی تایبەتی هەبێت واتە وشەیەکی فەرهەنگی بێت ئەوا گوێزانەوەیەکی بەخورتیە راناوە لکاوەکە بە کۆتایی بەرکارەوە دەلکێت ، واتە لە کوتایی کارەکەوە دەیگوازینەوە بۆ کۆتایی بەرکارەکە.

من نانم خوارد. (نان : بەرکار)

ب- یاسا بە ئارەزووەکانی گوێزانەوە:

ئەو یاسایانەن کە دەتوانرێت پیادەبکرێن یان پیادەنەکرێن ، بە شێوەیەکی گشتی یاساکانی گوێزانەوەی بە ئارەزووەکان لە رێگەی هەندێ لەم کردارانە ئە نجامدەدرێت :

-کردەی لادان : ئەو کەرسانەی کە دەتوانین لەناو رستە لایانبدەین بێ ئەوەی واتای رستەکە تێکبچێت.

من نانەکە دەخۆم .

لادان لادان

دەخۆم

یر- گۆڕینەوە : ئەم کردەیە هەندێک جار بە ئارەزووە وەک گۆڕینەوەی جێناوە سەربەخۆکان بە جێناوە لکاوەکان.

تۆ ئەو دەکوژی.

یت ی

-کردەی جێگۆڕکێ (پاش و پێش خستن) : واتە گۆڕینی شوێنی کەرسەکان.

تۆ ئەو دەکوژی.

یت ی

جێگۆڕکێ

- دووبارەکردنەوە : ئەم کردەیە هەندێك جار بە ئارەزووە بۆ جەخت کردنەوە لەسەر هەواڵێك یان پرسیارێك .

ژنەکە خۆی خۆی کوشت .

دووبارەکردنەوە

- زیادکردن : بریتیە لە زیادکردنی کەرەسەك لە رستەدا .

ئێمە کورەکە دەگرین.

ئێمە کورەکەت دەگرین.